# БЕЛАРУСЬ

Штадзенная політычна-эканамічная і літэратурная газэта

пад агульным кіраўніцтвам Язэпа Лёсіка.

ГОД ВЫДАНЬНЯ II.

Падпіска на 1 м-ц: з перасыл. 20 р. без перас. 17 р.

АБВЕСТКІ: на 4-й страніцы прымаюцца на усіх мовах па 2 мк. за радок пэтыту.

Газэта выходзіць штадня, апроч дзён пасьлясьвяточных.

Рэдакцыя і Кантора: Менск, вул. Міцкевіча, Беларускі Дом (б. Юбілейны)

Рэдактар прымае ад 12—1 гадз. Кантора адчынена ад 9 да 2 гад. і ад 5 да 7 гад.

Рукапісы павінны быць чытэльна напісаны і з адрэсам аўтара.

Аплата прынятых рукапісаў залежыць ад рэдакцыі.

Рукапісы назад не выдаюцца.

ЦАНА 1 МАРК.

№ 1 (57). Менск, Чацьвер 1 студзеня 1920 г. № 1 (57).


## З НОВЫМ ГОДАМ!

### Новы Год.

Пад звоны зброі, путаў звоны,
Пад сьвіст разьюшаных прыблудаў
Брыдзеш з няведамых старонаў,
Як здань няведамага цуду.

На Беларускае йдзеш поле,
На акрываўленыя межы,
Дзе закаванай дрэмле воля,
Дзе звоне звон хаўтурны з вежы.

Ідзеш у край, дзе пажарышчо
Яшчэ дымець не перастало,
Дзе сьмерць спраўляе сваё йгрышчо
У спольку з чэрняй адзічалай.

Ідзеш у край, дзе сотні летаў
Хто толькі хоча гаспадарыць,
Але ня сын зямліцы гэтай,
Які тут косьці вечна парыць.

Ідзеш у край, які бязбожна
Жыўцом парэзалі на часьці,
А брат праць брата стаў варожна,
І памагае край раскрасьці,

На Беларусь ідзеш Год Новы,
На зьмену йдзеш Старому Году,
Ідзеш і звоніш у аковы,
Як той стары з пачатку роду.

**Янка Купала.**

Менск 30/хп—19 г.

## На Новы Год.

У гэты дзень звычай вымагае абярнуцца назад, каб акінуць вокам праміпулы год і пажадаць сабе лепшай долі ў будучыне.

Сумна і з трывогай пачынаўся леташні год. Беларускі рух быў задушаны. Страшная навальніца з Ўсходу параскідала была ўсе здабыткі, нажытые палітычнай і культурнай працай беларускай думкі. Палітычныя і культурныя сілы, прымаўшые чыннае учасьце ў дяржаўным будаўніцтве свае бацькаўшчыны, былі прымушаны пакінуць родны край з прычыны абвяшчэньня іх без абароны закону. Прыход бальшавіцкай уласьці, чужой для беларусаў і па нацыянальнасьці і па духу, суліў нашаму зруйнаванаму вайною краю новую руіну, а народу эканаміцкі развал, голад і бязладзьдзе. З прычын незалежных ад яго акалічнасьцяй, Беларускі народ ня меў магчымасьці аружнай сілай бараніцца ад маскоўскіх наезьнікау, нахлынуўшых на нашую зямлю з абяцанкамі комунізму. І як-бы ў насьмешку і на зьдзек, посьле разгону ўсіх беларускіх сіл, але прымушаные лічыцца з тым, што было зроблено дзеля умацаваньня сувэрэнных праў дванаццацімільёнага Беларускага народу, бальшавікі, па прыказу з Маскву, дзеля сваіх палітычных міхінацый, маніфэстам з 1-га студзеня 1919 г. аб'явілі Беларусь незалежнай Раднай (савецкай) Рэспублікай у фэдэрацыйнай сувязі з Маскоўшчынай.

Сыстэма савецкага упраўленьня хутка пачала даваць свае атручваючые плады. Хутка прыпынілося ўсякае грамадзянскае і культурнае жыцьце. Школы, ўсе грамадзянскія небальшавіцкія установы былі пазачынены; гандлёвы і прамысловы рух прыпыніўся, залезные дарогі сталі, падвоз тавараў абарваўся; хлеб і іншые рэчы першай патрэбы зьнікалі дазваньня. Пачаўся голад, пашлі хваробы, а ўсе жывые сілы краю апанавала роспач. Маладые і больш рухавые сілы пакідалі сялібы ды йшлі ў „зялёную армію", каб хоць з лесу, с-пад цішка напосіць раны ворагу, укінуўшаму наш край у мора пакуты, крыві і гвалту. А рэшта насяленьня моўчкі зносіла крывавае бальшавіцкае панаваньне, з верай і надзеяй ловячы ўсякіе чуткі аб пераменах, каторые прынесьлі-б яму збаўленьне.

Гэтак час прайшоў аж да пачатку жніўня. 8-га жніўня польскіе войскі занялі Менск, і частка Беларусі па Бярэзіну была ачышчана ад бальшавікоў. Шмат хто палохаўся польскай улады, шмат хто адкрыта вітау яе прыход, а разам-усе былі рады новай перамене, што збавіла іх ад бальшавіцкай навалы. І ў сэрцы казалі: „Дарма, абы не маскаль!" І—заварушылося жыцьце...

Пачалі зьбірацца беларускіе сілы. Быў выданы прыказ, што беларуская мова можа афіцыяльна ужывацца ва усіх урадовых установах побач з польскай. На вуліцах з запалам чыталася адозва начальніка польскай дзяржавы да насяленьня былага вялікага Княжства Беларуска-Літоўскага аб тым, што „на гэтай, бытцам забытай праз Бога, староньцы павінны запанаваць воля ды правы слабоднай, нічым ня зьвязанай гутаркі аб жаданьнях і патрэбах", што польскае войско прыводзіцца да нас дзеля таго, „каб скінуць гаспадараваньне гвалту і сілы, *каб спыніць кіраваньне краем проці волі насяленьня*", што даецца нам „магчымасьць разьвязаць унутраные, нацыянальные і рэлігійные справы так, як самі захочаце, *бяз ніякага гвалту або ўціску збоку Польшчы*"...

Заварушыліся мары, надзеі, спадзяванкі. Пачаліся спробы выламаць у жыцьце і зьдзейсьніць хоць частку з таго, што дэклярывалося, а не заміж таго, каб „спыніць кіраваньне краем проці волі насяленьня", пайшлі плебісцыты, прылучэньне да Польшчы, палёнізацыя і т. д. і т. д., а на рэшце—такое незадаваленьне беларускага насяленьня польскаю уладай, якога трудна сабе выабразіць...

Як мала пражыта, як многа перажыта! Але—бяда хоць мучыць, да жыць вучыць. Цяпер апошні селянін нашай цёмнай, няшчаснай вёскі мусіў зауважыць, што ніхто ня дасьць нам паратунку, калі мы самі сабе не паратуем. Цяпер кожнаму зразумело, што толькі утварэньне свайго беларускага гаспадарства, што толькі адбудаваньне незалежнай Беларускай дзяржавы зможа палажыць канец гэтаму перакіданьню нашага народу з абоймаў у абоймы.

А для нас у гэты дзень, што становіць пачатак новаму колу Новага Году і бяз *гаданьняў* павінна быць ясна, што покі мы ня усьведамім народу свайго нацыянальна, покі ён будзе спадзявацца паляпшеньня свае горкае долі не ад самога сябе, а ад таго, што нехта прыдзе і вызваліць яго з нядолі,—датуль мы пастаянна будзем сустрачаць новые годы тымі словамі, якімі сустрачаем сягодня.

Дык—за працу! Пойдзем у народ, панясем яму сьвятло *беларускай* праўды і *беларускай* справядлівасьці; пойдзем сказаць яму, што „ніхто ня дасьць яму збаўленьня,—ні бог, ні цар, і не гярой; дабьемся мы аслабаненьня сваею ўласнаю рукой".

Адзін у нас паратунак, адна дарога: праз нацыянальнае усьвядамленьне—да незалежнай і непадзельнай Беларускай дзяржавы.

## У зачарованым коле.

**(Замест агляду).**

Мінуўшы 1919 год людзі сустрачалі кволістымі надзеямі. Здавалося, наступіў канец бойні, спынілася кровапраліцьце, і жаданы, доўгачаканы мір заводзе на змучанай зямлі парадак і дабрабыт. Праўда, ведзе там, на Ўсходзе Эўропы, яшчэ грымелі гарматы і проўлілася ракою. мірны трактат яшчэ толькі праектаваўся; па-дауней шаму ве дрэмалі штыкі і кулямёты, але гэта ўжо здавалася, былі пасьмертные адгукі усясьветнай бойні.

Мінуў год. Тымчасовы, мучаніцкі, бясплодны год. І сягодня чалавецтво, яшчэ болей змучанае, галоднае і абяссіленае, чымся год таму назад, сустрачае наступаючы год без надзеі, бяз веры..

Што даў нам праміпулы год? Абсалютна нічога. Конфэрэнцыі зьмяніліся конфэрэнцыямі, зьезды — зьездамі, нарады — нарадамі. Дыплёматы непакоіліся, ухітраліся ў находчывасьці паказвалі цуды у сваім штукарсьцьве. Праэкты йшлі адна красамоўней ад другой; вымаганьне—адно дзіўней ад другога. Ня зьлічыць ліку нот, якіе перасылаў адзін урад другому.

З 14 і пунктаў пастановаў Вільсона астаўся адзін толькі успамін. Мір без анэксій і контрыбуцый, самавызначэньне народаў, ліга нацый—усе гэта аказалося прыгожым уклонам. Замест контрыбуцый—военные расходы, якіе павінны плаціць толькі пабеджаные; замест анэксый—часовая часовая окупацыя тэрыторый—толькі пабеджаных: гарантыі—толькі на рахунак пабеджаных—выдача іх флёту, зьменьшанье і армій; самавызначэньне народаў—толькі тых, якіе падняволіваліся пабеджанымі і самаіставаньне якіх аслабляе сілу пабеджаных...

Такі той мір, які быў праклямаваны Вільсонам, як „справядлівы". Амаль не паўтара годы, як Антанта ў поце твару свайго працуе над тым, каб стварыць раўнавагу ў Эўропе.

Аб раўнавазе ў абсягу ўсяго сьвету гутаркі ўжо няма.

Зьнішчае гэтаму Нямеччына. Яна разлушана, пабарана яна здавольвае ўсе падаваные ёй вымаганьні. Няма граніц для спробаў над яе нацыянальным самавызначэньнем. І гэта, нядаўна так моцная, непабедная Нямеччына! Усё робіць, каб толькі выратаваць свой народ, яго дабрабыт. Але Нямеччына ўсё яшчэ небясьпечна для Антанты. Яе імпэрыялізм, як і даўней, усё яшчэ пужае пабеднікаў, ня гледзячы на тое, што пабораным краем кіруюць социялісты і ўжо, здавалася бы, ня можа быць і гутаркі аб захватных пажаданьнях, аб рэваншы. І усё-ж дыплёматы Антанты выдумляюць усё новые способы, каб яшчэ болей аслабіць і абяссіліць Нямеччыну.

Адносіны да Нямеччыны—гэта кіраўнічая думка дыплёматыі Антанты ў справах міру. Тое, што творыцца у адносінах да Нямеччыны, творыцца і ў адносінах да Аўстрыі, Баўгарыі, Вэнгрыі, Турэччыны.

І вось, прайшло ужо паўтары годы, і што-ж зрабіла дыплёматыя Антанты? Мірны трактат яшчэ ні з адной дзяржавай не зацьверджаны. Военнае палажэньне па дауней шаму панує ва ўсіх ваюючых дзяржавах. Маршалы час ад часу звоняць аружжам... Аб лігах нацый пачынаюць забывацца. Сама Антанта (саюз дзяржаваў, цяпер пабеднаўшых) трашчыць па ўсіх швох. Вільсон выехаў з Эўропы пабораны. Яго пастановы забыліся. Амэрыканскі сэнат адказаўся зацьвердзіць мірны трактат. Льюйд Джордж і Клемансо зразумелі, што раўнавагі ў усясьветнай політыцы трэба шукаць у даўнейшых, прыкмечаных гісторыяй праявах і, адказваючыся ад прыгожых ідэй вечнага міру, твораць новы абарончы саюз паміж Англіяй, Францыяй, Бэльгіяй і Голандыяй. Разумеецца, проці тых, хто нядаўна быў пабораны...

Эўропа варочаецца да разьбітага карыта.

Але ня толькі ў адносінах да Нямеччыны,—гэтага найбольш дужага праціўніка Антанты,—мы бачым крах дыплёматыі пабеднікаў. Мы гэта бачым так сама і ў адносінах да Савецкай Расіі. Добрая, ці благая ўлада саветаў,—гэта чыньнік, з якім Эўропе прышлося лічыцца. Яна паслала проці бальшавікоў свае войскі—і змушана была з сорамам гэтые войскі вярнуць дамоў. Яна арганізавала контр рэвалюцыйные арміі, якіе спачатку карысна змагаліся. І па чарзе яна спагадала, падтрымлівала і мецілася прызнаваць з пачатку Калчака, калі ён падышоў да Волгі, пасьля Юдзеніча, калі ён стаў пры варотах Петраграду, пасьля Дзянікіна, калі яго армія заняла была Курск, Арол, Варонеж, а канец яго прыбліжалася да Масквы. Але відаць, расійскі народ ня вельмі задаволены з гэтага царскага генэрала, і чырвоная армія гоніць іх па чарзе, і паважные старыкі Антанты даюць важные заявы аб няўмешыванні у расійскіе справы і аб тым, што Калчак і Дзянікін—гэта яшчэ не законная расійская улада.

І ў гэтым, станоўчым цяпер пытаньні, ня ўсё ідзе, як трэба. Яшчэ нядаўна Льюйд-Джордж заявіў, схіляючыся да таго, што трэба так ці іначай пайсьці на уступкі і скончыць з савецкай Расіяй. Цяпер, посьле Лёнданскай нарады з Клемансо, ён ужо гаворыць што іншае, і „расійскае пытаньне" іноў адложано на невядомы час. А станоўчые крыкі ужірноўчага бальшавізму і захопліваючые абяцанкі, даваные іхнім прадстаўніком у Копенгагэне, Літвінавым, астаюцца голасам, крычачым у пушчы. Антанта ведае, што, пакуль няма міру на усходзе ня можа быць гу-

тарк і аб адбудаваньні нормальнага жыцьця на ўсім сьвеце. І усё ж яна, „магутная“ Антанта, не бярэцца распутаць усходні клубок! Ці не дзеле таго, што яна бясільна, што яе пабеды толькі міраж і што не старымі мэтодамі гвалту штыка і блёкады можна адбудаваць мір на зямлі?

І сапраўды. Бо ня толькі Нямеччына, ня толькі савецкая Расія замінае Антанце правесьці у жыцьцё яе міралюбівые заданьні. Вось і даўнейшая яе хаўрусьніца Румынія—доўга упіралася і толькі ў чатыры месяцы, пасьля прыказу Антанты, ачысьціла сталіцу Вэнгрыі. Італьянскі пісьменьнік Д'Анунцыо заняў Фіумэ,—прыстань, якую Антанта пастанавіла аддаць Югаславіі, і да гэтага часу Д'Анунцыо, з прыхільнай згоды Італіі, парушае прыказы Антанты.

Польшча, Чэха-Славакія, Югаславія—яны стварыліся на папялішчы разгромленых цэнтральна-эўропэйскіх дзяржаваў. Мэтай іх утвараньня было ня столькі жаданьне Антанты вызваліць векамі прыгнечаные народы, колькі абясьсіліць сваіх ворагаў. Бо, калі б Антантай кіравалі мэты вышэйшага складу, калі б яна хацела правесьці ў жыцьцё ідэю самаазначэньня народаў, то чаму яна не памагла тым многалічным народам, якіе, паміма яе волі, скінулі з сябе векавечнае ярмо—Грузіі, Латвіі, Літве, Беларусі, Украіне, Кубані? І як стварыла Антанта, якім парадкам яна уладзіла гэтые, ею адроджаные народы? Ці праведзены ужо дзе - небудзь плебісцыт? Ці вынесена пастанова аб Усходняй Галіцыі? Ці уладжаны непаразуменьні між Польшчаю і Чэхіяй? І дзеле чаго. У створанай стараньнямі Антанты Польшчы, марка так нізка пала, што, замест 10 марак за дольляр (курс пачатку 1919 г.), за яго цяпер плацяць 120 марак?

Адроджаные Антантай дзяржавы цяпер ужо самі перастаюць слухаць сваей апякункі. Чэхія сілаю зброі стараецца пашырыць свае граніцы. Польшча анэксуе землі па тую старану прызначанай ёй Вярхоўнай радай граніцы, робіць плебісцыты на абшарах, асвабоджаных ад бальшавікоў, здавалася-бы не дзеле заваёўчых мэтаў.

Адроджаные дзяржавы, так сама, як іхняя апякунка Антанта, заражаны імпэрыялізмам.

Усе ўсясьветные пытаньні, дзеле якіх былі праліты акіяны крыві, мільёны людзей злажылі свае галовы, пазбыліся хаты, разграблены і абярнуліся ў жабракоў—ня вырашаны ні непабеднымі танкамі, ні спрытнымі дыплёматамі Антанты. Рэзультаты вайны — голад, безработыцьце, грамадзянскіе войны, нацыянальные крыўды, жаданьне помсты, вялікая рэакцыя ў адных мясцох, і разрушаючая рэволюцыя у другіх. Промыслы у ва ўсіх краёх палі да мінімуму. Валюта абезцэнена, і ўсясьветные спэкулянты і грабежнікі робяць політыку толькі з біржавых патрэбаў. Дабываньне сырцу пала да мінімуму. Катастрофа з вуглям грозіць Эўропе. На морах яшчэ гуляюць военные караблі, падтрымліваючые блёкаду. Усходняя Эўропа ізоліравана. Шмат якіе краі галадаюць, і яшчэ большые страхоцьці чакаюць іх. Надзеі мае на лепшую будучыну усё мані чаюцца. Дух бунтарства і клясов га недавер'я пануе над імі. І дзеля гэтага ў Францыі так лёгка пабядзілі правые, а ў Англіі трэд-юніоны значна становяцца на грунце перадачы дзяржаве вялікіх прадпрыемстваў і організацыі рабочага кантролю, а ў Нямеччыне—монархісты пачынаюць агітацыю.

І паддаўнейшаму у зяроўным змаганьні няве за сваю незалежнасьць Украіна і Кубань, Літва, Эстонія і ходзіць у жалобе Беларусь, не прызнаваные тымі, хто праклямаваў самаазначэньне народаў.

Які можа быць выхад з утворанага становішча?

Толькі тады, калі ўсясьветнай політыкай будуць кіраваць не дыплёматы, пакліканые пануючымі клясамі, і не ненасытные імпэрыялісты і біржавые ігракі, а праўдзівые прадстаўнікі народаў, без імпэрыялістычных замераў, ня думаючые аб падняволеньні адной нацыі другою, адной клясы другой, толькі тагды можна будзе вырашыць запутанае ўсясьветнае становішча.

Толькі лепшые сыны народаў, выбраные іхняя воляй, магчы будуць даць змучанай, галоднай і абяссіленай зямлі мір,—мір асноўваны не на гвалце і прымусу, а на справядлівасьці; не на штыкох, а на лепшых заветах чалавецтва—самаазначэньні і мірным супрацоўніцтве вялікай фэдэрацыі свабодных народаў.

А да гэтага маманту мы дадаўнейшаму будзем таптацца ў зачарованым коле, задыхацца ў душнай атмосфэры імпэрыялізму і анэксыянізму, голаду і безработыцьця, спэкуляцыі і гарматніх стралаў.

Г—ры.

# АПОШНІЕ НАВІНЫ.

**ПАВЕДАМЛЕНЬНЕ ПОЛЬСКАГА ГЭНЭРАЛЬНАГА ШТАБУ.**

Ад 29—XII.

**Літоуска-Беларускі фронт.**

Пасьле дужай гарматняй падгатоўкі праціўнік перайшоў на участку Полацк-Лютна значнымі сіламі да атакі—аднак пасьле доўгага змаганьня быў адкінуты на паўночны бераг Дзьвіны. Атака праціўніка ў аколіцы Лепеля так сама была адбіта.

**Валынскі фронт.**

Спакойна.

**Другая мірная конфэрэнцыя.**

ПАРЫЖ, 30—XII. Другая мірная конфэрэнцыя адчыніцца ў Парыжы 7 студня. Да гэтага часу ня высьвенено, ці будзе прымаць учасьце Амэрыка ў работах конфэрэнцыі.

**Высылка комуністаў з Амэрыкі.**

НЬЮ-ЙОРК, 30—XII. Абвешчан сьпіс 60,000 бальшавікоў і анархістаў, якіе маюць быць высланы з Амэрыкі ў Расію.

**Дзяльба нямецкага дабра.**

ВЕНА, 30—XII. Паводле вёсткі Корбнора, Найвышэйшая Рада разьбірала справу аб падзеле нямецкіх калёній. Паводле проэкту, Англія адтрымае мандат на нямецкую паўдзёна-заходнюю Афрыку і Ціхаакіянскіе выспы. Нова-Заляндыя адтрымае нямецкую часьць Самоа. Аўстралія адтрымае Нова-Гвінэю і Архіпэляг Бісмарка. Японія—Маршальскіе, Каралінскіе і Марыінскіе выспы.

**Наступленьне бальшавікоў проці Эстоніі.**

БЭРЛІН, 30—XII. Бальшавікі пачалі вялікае наступленьне проці Эстоніі. Эстонскі фронт абстрэліваецца з цяжкіх гармат.

# Політычные весткі.

**Вымаганьне ангельскіх рабочых.**

У студні г. г. ангельскіе рабочые партыі пачнуць шырокую кампанію за соцыялізацыю горных промыслаў. У тым выпадку, калі урад адмовіцца выпаўніць гэтае вымаганьне, тады рабочые апавяшчаюць гэнэральную забастоўку.

**Ці будзе Амэрыка ратыфікаваць мір?**

З Гаагі паведамляюць, што нібыто ў Амэрыцы адбыліся зьмены ў настроі аб ратыфікацыі мірнага трактату. Дзеле экономічных прычын, офіцыяльные амэрыканскіе кругі перайшлі на бок Вільсона ў гэтай справе. Прэзыдэнт Вільсон сваім выступам стварыў раскол у дэмакратычнай партыі: адна група стаіць за яго, а другая, мацнейшая, за компроміс з рэспубліканцамі. Апошнімі часамі рэспубліканцамі зроблена уступка аб тым, што ў пытаньні аб вайне і міру амэрыканскі конгрэс мае пастанавіць сам незалежна ад саюзу народаў. Гэта служыць прычынай дзеле чаго прэз. Вільсон яшчэ болей заартачыўся і гатоў прадставіць самой Амэрыцы выбар: ці ратыфікаваць, ці адкінуць мірны трактат.

**Найвышэйшая Рада Беларускай Народнай Рэспублікі.**

„Kurier Polski“ паведамляе, што на апошнім пасяданьні Рады Б. Н. Р., 13 гр. сьнежня 1919 г. ў Менску, выбрана Найвышэйшая Рада, якой перададзены ўсе правы і поўнамоцтвы Рады Рэспублікі, створанай усебеларускім конгрэсам у 1917 г.

Найвышэйшая Рада складаецца з 5 асоб: старшыня Н. Серада (б. старшыня Ўсебеларускага конгрэсу і маршалак Спаўняючай рады гэтага конгрэсу), С. Рак-Міхайлоўскі, Я. Лёсік (маршалак Рады Рэспублікі), А. Уласаў (намесьнік маршалка Р. Р.) і К. Тарашчанка.

(Kur. Pol. № 340 ад 28 сьнеж.).

**Бальшавікі ідуць на Томск.**

З Масквы паведамляюць, што чырвоная армія ў Сібіры знаходзіцца у 100 вёрстах ад Томску і наступае на гэты горад з вялікай пасьпешнасьцю. Яны разьбілі адну дывізію, пры гэтым яны захапілі шмат палонных, кулямэтаў і гарматаў. Наступ на усход ідзець далей.

# У бязсонную ноч.

Ах, як страшна мне гэта бязсонная ноч!
Сколькі мукі, цярпеньня прыносіць з сабой!
Я змагаюся з ёй, ад сябе гоню проч,
Ды самлела ўпадаю з сваей барацьбой.

Разарваў бы, здаецца, я грудзі свае,
Сэрцо-б вырваў і кінуў на ўцеху ўрагом...
Дайце сьмерць,—хай ня чую, што ноч мае пяе,
Дайце сілы!.. О, Божа, нікога кругом!

Ах! што гэта?—Раскрылося небо й зямля,
Рай і пекло зьмяшаліся ў процьму ў адну:
Здань за зданьню паўзе, кожна здань—як зьмяя,
Тая прэцца уверх, тая ціснецца к дну.

Абняліся з сабой у шалёну гульню,
Вочы прыскам зіяюць, з губ коціцца дым...
Гэй, дружкі, што сьпіце? Дайце жыва агню!..
Скуль іх столькі ўзяло, што ім трэба усім?

Пута звонка бражджаць і ўгары і ўнізу,
Жутка вісельні граюць, сьлізгочэ пятля;
Той абліўся крывёй, той сьцірае сьлязу...
Што за людзі—зьвяр'ё?! Ах, якая сямья!

Мілы братка ты мой, ці ты жыў, ці памёр,
Што так плечы сагнуў, як нявольнік дрыжыш?
Грудзі ўпалі твае, рукі цягнеш да зор,
Над табой, прад табой,—ах, які чорны крыж!

Служка польскага пана—твой брат і мой брат—
З бізуном над табою, як кат той, стаіць...
Божа праведны, Божа! Над братам брат—кат!..
І зашто ж катам той, а той гэтак цярпіць!?

А што тут? Разам тут і дзяўчына—краса...
Я галубу ў калісь... Твар чаму твой бляды?
Пакрываўлены грудзі, зблытана каса...
І чаго-ж і за што ты папала сюды?!

Брат, паэт, і ты тут—як быдлё, у ланцугах...
Дзе свабодны твой дух, што ен раньш ты казаў?
Божа! Золата йскрыцца ў кастлявых руках...
Песьняй роднай таргуе, як прадаўшы шыгаў!

Адбіваючы тут-жа паклоны плашмя,
Нейкі нехрысьць крапілам махае, ўпе,
Да шыпіць, як гадзюка, Хрыстово Імя,
І за золата гэта імя прадае...

І там здань і тут здань,—закружыліся ўкруг;
Кругам труцень у бляшках бліскучых спавіў
Усіх іх у жалезны ржавелы ланцуг,—
Сэрцы рве і грызе, шнурам шыі здавіў.

Цень пры цені, над ценьмі той крыж у крыві,
Чорны крыж, як-бы змора, лунае ў высі,
Як-бы змора вісіць... Стогн злое: „Не даві,
Ня гусі, да Хрыста сьцежку дай, данясі“!

Разыграліся гурмай за зданяю здань,
Як вужакі ў гаршку, мятусяцца яны,
Песьню выюць хаўтурна: ты ляж, а ты ўстаны!..
Здаля чутна па воўчаму выюць званы.

І пачатку няма і канца ім няма...
Ці тут ява, ці сон?.. Проч вы, здраднікі, проч!
Ах, скарэй-бы дзень вечны, ці вечная цьма!
Яна згубіць мяне—безсавлівая ноч!..

**Янка Купала.**

Петарбург, 20/II—13 г.

# У Панасавым сяле.

*(Быв альшчына).*

Было так: пачуўшы раптоўны неспакой на ўсім целе, моўляў ад электрызацыі, я адвярнуўся у другі бок. Ён сядзеў на крайчыку ложка. Прымаракаваты сьвет прыкручанай лямпы на стале дазволіў мне адразу разглядзець толькі цёмна-зялёны, нямецкага крою сурдут, ёмка сядзеўшы на доўгім, жылястым тулаве, высунутые з недазволена кароткіх рукавоў цёмные калматые рукі, з чалавечымі пальцамі і цёмнымі, кругла астрыжанымі пазногцямі на іх канцох і голые, але аброслые калматай шэрсьцю, так што выглядалі нібы у футравых нагавіцах, цянкіе, але відаць моцные ногі з вялікімі пятушынымі ці індычымі лапкамі замест ступняў нагі. Чорны фрыдрыхаўскі трырогі капялюш ляжаў на каленях, а на ім адпачываў, скруціўшыся як вужака, канец голага, ледзьве апушанага шэрсьцю, хв. ста. Асвойчыўшыся з сьветам, я разглядзеў і твар. Цёмны, але не як мурынскі, доўгавіды, але ня выцягнуты, пажылы і абвеяны, але не паношаны, з цьвёрдасьцю, але ня жорсткасьцю у міне, ён, зьліваючыся ў барве з гладкімі, коратка абстрыжанымі валасамі на галаве, выглядаў пекнай рамкай для пары цёмна-нябескіх, з чарнаватымі зрэнкамі вачэй, з якіх сьвяціліся ні то глыбокая думка ні то яшчэ глыбачэйшая журба і агромністы, шалёны, нялюдзкі розум. Мой рух вывеў яго з задумленьня.

— А, вы прачнуліся, - зьвярнуўся ён да мяне,—выбачайце! Я не хацеў вас абудзіць, хацеў дачакацца пакуль ня ўстанеце самі. Не ўставайце, калі ласка, я магу і тут пасядзець. Яшчэ лепей, бо да печы блізка, а я мушу пагрэцца. А-а? Вот сівер, дык сівер,—сказаў ён, паціраючы рукі—так, ведаеце, да самых вантробаў дастае, да маслакоў прыядае, як сабака.

— Ці-ж ваш сурдут кепска грэе?

— Э, ліхое ў ім спасеньне. Стары ўжо, выбіўся, але вот прызвычаіўся да яго ўжо, дык шкода мяняць. Ну, што тут у вас чуваецца, якіе навіны?

— Навіны кепскіе: кажуць людзі, на носе канец сьвету.

— Глупство! Глупство!—запярэчыў ён двойчы, зрабіўшы срогую міну.—Проста, пане, некаторым амэрыканам удалося на вайне добра зарабіць, дык на канцы сьвету хочуць яшчэ лепей папрaвіцца. Ог і усё!

— Як так?!

— Ды вельмі проста: паглядзеце, што цяпер на біржах робіцца. Паперы, пане мой, цяпер папраўдзе паперамі сталіся, бо ўсякую вартасьць згубілі, а чаму? Таму, што тысячы лёгкаверных, пачуўшы аб канцы сьвету, кінуліся ліквідаваць сваё меньне. Гэ-гэ! Ліквідацыя! Добрая выдумка. У Амэрыцы гэтымі днямі ўжо трэцьцяя „Компанія ліквідацыі“ заложылася і ўсе добра зарабляюць.

— А Порт, астраном?..

— А гэты Порт, ці Хорт, брэша як наняты, бо такі і наняты, і, нават, добрые грошы яму плочаны,—во хто Порт.

— Та-ак!—працягнуў я, проста прыгнечаны гэтай навінай.

— Так, так! Сьвет ашукаць—як хухнуць: раз, і скончана, і лаві рыбку. Пусьціў качку ў газэтную рэчку і гатова, зроблен завод, пашла машынэрыя! Хуга-а, скольки цяпер на вашым сьвеце качак гэтых на газэтных хвалях плёскаецца! Нашто далёка шукаць: вазьмеце „Беларусь“...

— Што ў „Беларусі“?—перабіў я, напалохаўшыся, ці няма зноў якой плебісцытнай справы.—Шкода-б было газэты...

— А вось што: чыталі, хіба, як З. Бядуля панапісываў аб Панасавым жыцьці на небе—і зорачкі, і ня зорачкі,—а яно саўсім ня гэтак, і усё няпраўда. Ня думайце толькі, што я хачу вас з панам З. Бядуляй пасварыць—вінаваты ня ён а спозьненае радыо,—аднак

# Беларуская нацыянальная школа.

Выступаючы на шлях вольнага культурнага жыцьця, беларуская нацыя павінна збудаваць у першую чаргу сваю нацыянальную школу. Дзеля нацыі гэта патрэбна так, як патрэбны чалавеку рукі і нормальная галава. Абудзіць масы народу ад застою, заклікаць іх да разумнага грамадзянскага жыцьця, да культурнай творчасьці— можа толькі нацыянальная школа. Нацыянальнае выхаваньне вздарэўлне і асьвяжае народны сілы, выкрывае схаванне здольнасьці народу, нясе яму духоўную моць, багаціць думку, правільна разьвівае яго розум. Патрэбу нацыянальнага выхаваньня зразумелі ўсе вучоныя людзі. Аб гэтым ясна сьведчыць і гісторыя. Кожны народ тагды выходзіў на шлях культуры і сам тварыў культуру, калі ён не павырхоў на хватаў чужые здабыткі, але калі перарабляў іх у сваіх мазгох, капаўся ў таямніцах сваіх духоўных багацьцяў і находзіў там новые скарбы. Так і беларусы, як народ забіты, адсталы, каб падняць сваю культуру, павінны пайці тэю самую дарогаю. Павінны пашукаць патрэбнае сілы ў сябе самых, і гэтая сіла выбухне наверх і асьвеціць тую дарогу, па якой мы павінны пайці.

Ад старой школы, ад школы чужой трэба адрачыся чым скарэй і назаўсёды. Мы, беларусы, добра ведаем, каго гадавала чужая школа. Ня кажучы аб здраднікох, народных адшчапенцах, у лепшым разе з школы выходзілі пяндзюкі, патроціўшые ўсякую ахвоту і здольнасьць да працы. Лепшые і важнейшые часіны іх жыцьця—гэта карцёжная гульня, ці другая лёгкая забава. Гэтые людзі—няшчасные людзі. Яны выпхнуты з жыцьцёвае дарогі, яны ня могуць прыложыць свае сілы да карыснае працы. Чужая, варожая школа адразу адрывае сваіх выхаванцаў ад жыцьця і ставіць іх у такіе адносіны да народу, што яны пачуваюць сябе саўсім асобнымі, лішнімі людзьмі.

Школа і жыцьцё народу — гэта штось цэлае, непадзельнае. Усё жыцьцё, усе праявы духу, ўсе патрэбнасьці чалавека, ўсе яго нахілы і жаданьні— павінны адбіцца ў школе. І, як установа дзеле разьвіцьця розуму, а разам і характару чалавека, школа павінна лепшые рысы чалавечага пачуцьця няўхільна падтрымываць уперад, стараючыся ў той-жа час затрымліваць шкадлівые, хваравітые, альбо зьвярыные нахілы чалавечага характару. Трэба вызваліць народ ад такога погляду, нібы-то школа патрэбна толькі асобаму клясу грамадзянства. Трэба давесьці, што школа вымагаецца патрэбаю жыцьця. У тым і шкода ненацыянальнай школы, што яна ня можа быць рухавым, разумным народным жыцьцём. Жыцьцё народу ідзе сваею дарогаю, кіруецца сваімі законамі, а школа застаецца збоку і на жыцьцё ніякага ўплыву ня мае.

Асновою нацыянальнай школы служыць родная мова—адзнака нацыі, яе духоўны твар. Мова зьбірае ўсе, што мае ў сабе дух нацыі. Няма ў нацыі нічога ні малога ні вялікага, чаго б мова ня ведала. Бяз мовы не адбываецца творчасьць народу. Покуль жыве мова, глаўная адзнака цэлае нацыі, датуль жыве і народ, датуль нацыянальнае выхаваньне будзе мець вялікую вагу і значэньне. Мова, як живое стварэньне народу, мае сваё жыцьцё, уласные законы, подлуг якіх яна разьвіваецца. Дзеля гэтага ня мова павінна дапасавацца да школы, а школа да мовы. Адабраць у народу мову — значыць спыніць яго разьвіцьце, паставіць на дарозе культурнай творчасьці глухую перагародку. Эпоха заняпаду мовы ў жыцьці нацыі—гэта эпоха заняпаду ўсяго жыцьця, спыненьне яго працы розуму, гэта нацыянальная хвароба, самае горшае няшчасьце, якое можа здарыцца ў цэлага народу.

Якое вялікае значэньне мае родная мова, гэта павінен ведаць кожны настаўнік. Той, хто будуе школу з чужою мовою, робіць праступак такі, якому на вялічыне няма роўнага. Так кажуць вялікіе педагогі. Ог-жа настаўнік прымаючы дзіця ў школу, не павінен чыніць гэтага гвалту. Матчына мова павінна шанавацца, як самое жыцьцё маладога дзіцяці. „Адбярэце ў дзіцяці родную мову, і зробіце яго духоўным калекам, духоўна сьляпым і глухім. Бо вы адбераце ў яго вобразы, якімі яно жыло і думало“ [1]). Гэта ёсьць учынак, праціўны нават самой прыродзе. Яна надзяліла вядомую нацыю асобнаю моваю, яна так злучыла мову і думку, што адно бяз другога ня жывуць. Мова зьліваецца з першымі дзяцінымі уяўленьнямі, кіруе разьвіцьцем дзіцяці. Нормальна разьвітое дзіця ня можна уявіць бяз роднай матчынай мовы. Матчына мова ляжыць у мінулым дзіцяці, яна зьвязана з першымі дзіцячымі перажываньнямі, рухамі. Без калецтва душы і розуму дзіцяці, ніяк ня можна адабраць ад яго родную мову. Сама прыродная мова разьвіваецца слаба; дзіцяці цяжка выкладаць свае думкі: у яго не хапае слоў. Як-жа цяжка вучыць дзяцей на чужой мове, калі слоў тых у яго саўсім няма ў запасе, калі гэта праца ўсёй істоце дзіцяці!

Гаварыць аб тым, што мова беларуская нічым ня розьніцца ад мовы „рускай“, што яна ёсьць папсаваная руская (альбо—з другога боку—польская) мова, можа толькі чалавек, каторы саўсім ня ведае беларуса, яго жыцьця і мовы, альбо заўзяты адшчапенец народны. Сотні год усякімі спосабамі стараліся адабраць у беларуса яго мову, а яна захавалася чысьцюсенькая, з тымі самымі зваротамі, з тымі самымі формамі. Праўда, нарадзіўся ў нас жаргон. Калі прыслухацца да мовы нашых людзей, скончыўшых сярэдніе школы, тут мы пачуем ужо, што мова іх не беларуская. Яны стараюцца гаварыць тою мовою, на якой іх вучылі ў школах, але гэта, ў сілу моцна заложаных прыродных навыкаў, дзеля шмат каго немагчыма. І вось тагды выходзіць жаргон, т.-е. мова, ня маючая ні сваіх формаў, ні сваіх слоў, ні законаў сваіх, ні зваротаў.

Такую мову сплош мы чуем у нашай абруселай, альбо спольшчанай „інтэлігэнцыі“. Яны сьмяюцца з мовы чыста беларускай, называючы яе жаргонам, а самі ня могуць адчуваць, як іх мова рэжа вухо кожнаму здароваму чалавеку.

Саўсім зразумело, што такіе людзі—ня ёсьць народная інтэлігэнцыя. Ня кажучы аб тым, што школа, хоць яна і чужая, выпрацоўвае ў сваіх выхаванцаў шкодные перакананьні,—людзі гэтые ня могуць ужо правільна разважаць у адносінах да народу, ад якога яны адарваліся, бо правільнае разьвіцьцё іх розуму зьвернута ў бок. Вось дзеля гэтых прычын мы ня маем патрэбнага ліку сваей інтэлігэнцыі. Мы маем толькі падвучаных трохі людзей, саўсім няздольных да культурнай працы.

Школа нацыянальная павінна выгадаваць сваю інтэлігэнцыю. Народная інтэлігэнцыя—гэта душа ўсяго народу, гэта першы пасланец да сьвету культуры, за якім пойдуць цэлые масы народу. Маючы такую інтэлігэнцыю, народ ня спужаецца вялікіх політычных перамен, ён зможа скора паўстаць на ногі, адбудаваць нанова сваё жыцьцё. Праўдзівы інтэлігэнт, шчыры сын свайго народу, ня ведае тупое нуды, жаласьці пакалечанага чалавека,—тае нуды, якою хварэе ўся наша так званая інтэлігэнцыя, бо шчасьце сваё ён знойдзе у вялікай працы на карысьць народу.

Вось жа ўсё грамадзянства павінно зьвярнуць увагу на гадаваньне сваіх дзяцей, павінно лячыцца ад нацыянальнае хваробы, павінно будаваць нацыянальную школу.

Школа наша павінна быць тым падмурoўкам, на якім збудуецца вялікі гмах роднай культуры.

Школа наша—гэта жыцьце наша, гэта першае нашае заданьне. **М—ч.**

[1]) *Зеленкевіч.* Проблеми віховання й нав-[illegible]

---

# Г О Д.

Нарадзіўся Новы Год, маленькі, слабенькі, маладзенькі; стаў днямі расьці, крачаць і па сьвету разьзірацца, што да чаго належыць дай ходзіць.

Бачыць, на сьвеце непарадкі вялікіе; скрозь зіма запанавала: ўгоды сьнягі залягаюць, марозы трашчаць,—у хованкі гуляюць, ветры гудуць, а хмарамі лявонікі ды мяцеліцы скачуць, ды з гурбамі жартуюць. Людзям цесна і цёмна, бо вуліцы пазаносіло ручча з платамі, вокны гурбы пазакрывалі, да і соўнейко Божае на такіе непарадкі і глядзець ня хоча. Выбяжыць на небо, да й то, ухутаўшыся туманом, чым дужэй, уцякае дамоў. Рэдка калі твар свой праз цікавасьць адкрые, каб заглянуць на дуроўства ветроў ды марозаў.

Стаў Год думаці ды гадаці, як яму паступіці, як сваю гаспадарку пачаці. І вот клікнуў ён Вясну. Вясна тут як тут у помач яму стала: зіму вон прагнала, сьнягі параздымала, лёды пазрывала, зямлю адчыніла і пусьціла рагу на Белу Русь да на увесь сьвет.

Ветры, ўбачыўшы веснавую гаспадарку, адмяніліся, сталі рахманые, слухмяные, ласкавые,—адно калі векалі, убачыўшы хмарку, забунтуюцца, зашумяць, запыляць, а як вясна іх, упічуняючы, хопіць хорашанька за чуб, за вушы, кінуцца ў плач і пальюцца сьлезы буйным дажджом. Паплачуць, паплачуць ды і сьціхнуць і шчырэй яшчэ ясьней памыгаюць, Соўнейко, ўбачыўшы

---

я больш дзеля гэтага і прыляцеў, каб вас аб усім праўдзіва паведаміць. Усё, што напісаў пан З. Бядуля—праўда, шчырая праўда, але цяпер гэта ўжо старая праўда. Усё зьмянілося...

— Якім спосабам?

— Простым,—праз бабу. Помніце, як Панас бабу сваю на небе прыняў? Уцёк ад яе, а замест яе, з дзьвума другімі, маладзейшымі, пабраўся. Думаў пэўне за іх схавацца, ого,—ліха-з-два ты ад злоснай бабы схаваешся: з пад каменя ў вадзе дастане і дапячэ. І гэта дапякла. Круціла-вярцела мазгамі і знайшла такі спосаб.

— Што-ж яна зрабіла?

— Пачарпеце—раскажу. Помніце, што ў канцы Бядулінага паведамленьня сказана? Добра жывуць палешукі, толькі трывожацца тым, што да іх з зямлі усё болей ды болей людзей прыбывае, а палешукі ніяк гэтаму дарадзіць ня могуць. Ну, дык вот і выкарыстала Панасіха гэты іхні клопат. Ды як спрытна! Ні адзін з маіх урадыікаў з ёй не зраўняўся б.

— Гады са тры таму назад, выпрасілася яна у Петры жыць за райскую браму. „Я, ка; кабета простая, без работы ані дня ня ўседжу, а тамака, ля дарогі, суніцы, бачыла, растуць пекные. Во буду зьбіраць ды прадаваць,—тым і сыта буду. Усё-ж роўна мяне тут мой гэты праведнік хлебам ня корміць“. Угаварыла Петру, а ў самой „суніцы“ саўсім другіе на вуме. Прыладзілася жыць каля дарогі, і як ні спаткае якога палешука, дык і пачне яму на Панаса кідкі кідаць, нагаварываць—„а ён такі, а ён гэтакі... А мяне, справядлівую жанчыну, пакінуў, а сам з бонкамі жыве“... Спачатку гэта мало давало карысьці, бо кожны палешук, спаткаўшы яе, рад успомніць быў, што ад свае пілкі—шчэрбы адкараскаўся ўрэшце. Гэкне пару разоў, хмыкне сабе пад нос, паправіць пілку ў зубох і далей тралюе у Панасава сяло.

Але вось ад двох ужо галоў зьмяніўся народ. Ідуць ужо палешукі, але найчасьцей не такіе самые, як раней ішлі. Зьдзівіла гэта спачатку Панасіху. Што за ліха? Даўней ідзе сабе палешук па дарозе проста, валіць, як мядзьведзь праз пушчу, не аглянецца, не прывітаецца; на прывітаньне стрэліць маланьняй з пад апушчаных броў—і толькі таго так, што каб з імі разгаварыцца дык трэ' было дарогу заступаць ды канючыць: „Дзядзюшко, родненькі, паслухай мае крыўды“... А тутака ляцяць гэтакі лёгенькі, шпаркаваты, на ўсе бакі галавой, як цыган, аглядаецца, а ўбачыўшы Панасіху як чорт... (выбачайце, абмовіўся палешуцкім словам) яшго ліхо ведае адкуль шапку скідае і кланяецца гэчнінька, як пісар з воласьці, і папанску вітне: „здрасьце, таварыш!“ Прызнаўміўшыся крыху і з гэтым станам, убачыла Панасіха, што з гэтымі людзьмі можна бражку курыць яшчэ лепш можа, чымся з сапраўднымі палешукамі. Бо гэтые ужо ня хмыкаюць у сваю пілку, бытцам вол той у цэбар з пойлам, на яе скаргі, але пачуўшы, што Панас на добрую гаспадарку ўзьлез, самі пачынаюць яе угаварываць, што ён кепскі чалавек, дый з такім аўзяцьцем, якога і свой за свайго не заўсёды пакажа. За жонак яшчэ ня так,— „эта, кажуць, товарищ, новый порядок даже одобряет“, але за гаспадарку,—дык глынуць, здаецца, гатовы. Панасіха на усё згодна: „Хай сабе і гэ' дзядзюшкі, ка, знайду я сабе без яго добрага чалавека,—толькі вы яму маей крыўды не даруйце“.

Далей-болей, так адукавалася кабеціна,—што яе і сам Панас не пазнаў бы,—такая зрабілася асэсарка. Набрала сабе, пане, такіх звычаяў не палешуцкіх як у павятовай спраўнічыхі,—разважнела, распанела, а языком меле, як цэцам бье. Лепі за усіх гэных кавятараў. Нават самы закаранелы палешук, адыйшоўшыся ад яе, пачынаў ужо, схаваўшы пілку і капшук, як папугай бэкаць: „бур... жуй!.. Як... сплю... а... тага“...

І, як думаеце, свайго т'кі дакапалася. Зрабіла так што хаця яна й адна на дарозе свае „суніцы“ зьбірае (а хто ведае—можа ў гэты час ўжо і ня зьбірае), але і Панасу ўжо жыцьця няма. Выж вуць яго, мабыць, хутка з Панасавага сяла. Бо валасы ужо страціў разам з галавой. Пачалося гэта ад таго, што як назьбіралася тамака жменька гэтага цархольства, Панас свае жонкі страціў: адбілі і саўсім на свой капыл перараблялі. Потым, бачучы, што палешукі на іх насмяюцца і волі ня лішне даюць, знайшлі спосаб, як сваё таварыство пасадзіць. Пасадзілі у воласьць сваіх людзей былае усё пісьменьнікі—і уставілі свае парадкі, для сябе зручнейшые. Даўней, бывала, ў воласьці пыталіся ў таго, хто хацеў упісацца: „А ты, чоловіча, палешук?“ Калі той, не выймаючы люлькі з зубоў, акуратна адказваў: „эге,“ то, нічога ня зробіш—свой—прымалі; калі ж не, дык выпраўлялі шукаць іншага сьвету. А за новымі парадкамі палешуцтвам ужо мала цікавіліся: больш пыталіся, з якой партыі. За чысты адказ, а любей з маскоўскім наваротам—прыймалі, за нячыстые.

Палешукі толькі вочы таропілі на тое, што дзеецца, але покуль раскусілі гэрах, дык час прабавілі—спазьніліся. Цяпер, напраўдае, дык не яны ўжо гаспадары, але гэные, новые. Панаса з хаты яны выгналі, той сабе ў варэннай ціханька сядзіць, як мыш у мяшку, ды толькі вохкае, каб чаго горшага не дачакацца. Рэшта палешукоў сядзяць і ня рыпаюцца на што-небудзь. На млыне няма завозу, бо ніхто нічога ня прывозіць, а што было, дык чысьцюсенька вымелі. Борух ярмолку страціў і, бегаючы, барадой трасе; няма ўжо Борухавай карчмы—цяпер тамака клюб зрабілі. Гарэлку аднак пьюць яшчэ мацней, чым даўней у карчме, на што ў беднага Боруха сэрцо кроўю абліваецца гледзячы—такі профіт страціць! Усё цяпер пайшло на ў Панасавым сяле. Ня тые пайшлі парадкі, не даўнейшые. Хто ў пашане быў, той цяпер тамака ў запечку сядзіць, а той, чыйго духу там даўней ня было,— найбольшую пашану мае. Панасіху, хоць яе яшчэ там і няма, лепш ведаюць і болей шануюць, чым самога Панаса, каторы сялу пачатак даў. Цяпер хочуць сяло на распубліку перайначыць, а Панасіха, кажуць, мае прэзыдэнтам зрабіцца. І гэта ня дурна кажуць: нейкіе перамены там будуць незабавам, конча будуць...

— Шкода Панаса і наагул усяго сяла шкода,— сказаў я, бачучы, што мой бяседнік перастаў гаварыць мабыць скончыў.

— Нічога не параіш! Час такі, дый баба дух, хай яе ня знаць. Дый сам Панас вінен, што так усё прамігаў. Ну, але вы гэтага яшчэ ні ад каго ня чулі?— перабіў ён сам сябе пытаньнем да мяне.

— Не, ад вас першага...

— Вот бачыце! Што ж у вас тут, якіе навіны?

— Ад ліха-ціха, дабра ня чуваць...

— Ці, хутчэй: „папаўся у нерат -ні ўзад, ні ўперад“? А Рада што?

— Рада—як Рада...

— А!.. Ну, выбачайце,—дзякую за тое, што паслухалі і за цёплую печку: адагрэўся знамяніта. Бывайце здаровы!

Каротка сьціснуўшы маю далонь у сваёй мягкай і цёплай руцэ, чорт адкінуў хвост набок, як шаблю, адзяваючы на галаву капялюш, на момант паказаўся ўвесь, як стаіць, і ў мгненьню вока шмыгнуў праз закенны вушак.

Лямпа згасла... але, калі я прачнуўся, праз вакно заглядаў паранак. Я устаў з пасьцелі і насунуўшы на плечы кожух, сеў пры стале і пачаў запісываць гэтую цікавую варсыйку.

**І. Жывіца.**

другіе парадкі, выходзіць на небо у ва ўсей сваёй красе і нярада на кароткі сапочынак хавается.

З адмыненай зямлі пагнало траву, зьляцелося птаство, зьверы з нор ды лаговішч павылазілі, папаўзьлі вужы, жабы, зазелянелі лясь, дубровы ды гаі, зацьвілі ўсякіе кветкі. загудзелі пчолы, мухі і усякіе кузулькі і жучкі,—усе веснавой гаспадарцы рады.

Уладзілася Васна, прышло Лето на зьмену, стало каласы, овачы і усякіе плоды наліваць і сьпяліць. Людзі сталі карыстаць і ўсё зьбіраць сабе ў запас бо убачылі. што Год, як скоро мужаў, крапчаў, так жа і пачаў старэцца і слабець. Ветры сталі часта ленавацца і ляжаць дзесь пахаваўшыся, так што людзям ажно душна становіцца або задурываюць часам і бягуць уздагонкі за хмарамі і ня так ужо Лета слухаюць, як спачатку, калі яшчэ пахло Весняным духам. Лето ня так бо спраўно, як вясна,—пэмат старэйшае сьцепшае. а затым і цяжэйшае. Ды стало і яно прыставаць.

Прышла на зьмену яму падстарка ная Восень. Ветры з восені паленлівають і той гальлочыць, той закручыць, той засьвішча, той завые; то, абвіўшыся з хмарамі, лятуць—бягуць палямі, лясамі, балотамі і з Восені насьмяхаюцца, ажно іх сьмех па лозах раз лягаецца. А тым часам Год старэе і старэе, ужо чуць ногі валочыць, і не дабачыць і не дачуе, сядзіць у Бога на печы да пацеры гаворыць. Сонцо стало свой твар адварачаць і усё болей і болей у сваей сапачываньні вылежывацца, а зіма з таго карыстаючы, памаленьку давай у свае рукі гаспадарку прыбіраць.

К. Каганец.

## Гаспадар, прачніся.!

Так, здаецца, гаворыць усё, дзе што ні ўбачыш, дзе што ні пачуеш. Сумные звоны, што ціха ольвуць над зямлёю і усюды жальбу разносяць; вялікіе пушчы і гаі, што блішчаць голымі прагалінамі і зломкамі—пнямі; шырокіе палеткі, што ляжаць аблогам і зарастаюць глухім зельлем; спаленые вёскі і месты, што чарнеюць па усёй зямельцы; бяспрытульные жыхары, галодные дзеткі, што сьлязьмі зямельку паліваюць,—усё здаецца кліча, усё просіць: „Гаспадар прачніся!“

Будзяць яго гучные гарматные стрэлы, кроў яго сыноў, сьлёзы жанок і матак, будзіць цяжкі зьдзек над ім безбаронным.

А ён усё маўчыць, не варушыцца.

Дзўно заснуў гаспадар і ніяк не прачнецца. Праз сон ён чуе, што ў яго гасподзе чужые гаспадараць, што яго дабро расьцягваюць, што яго гаспадарку раскідаюць. Але ня можа спутаны асілак так уварухнуцца, каб тасмные путы з ног зьляцелі. Бачыць і не ратуе, чуе і ня крычыць, каб голас значны на ўвесь сьвет пачуўся. Так дрэмле ён, ня можа устаць і ад болю цяжка стогне.

Гляньце ў яго гасподу, надзівецеся на гаспадарку, на яго набытак! У хаце голые сьцены, набітые вокны, паломаные лавы. На стале няма ні хлеба, ні солі—голы квас ды крапіўка. Дзеткі босые на марозе бегаюць, плачуць і просяць есьці. А дзе яго кароўкі, конікі? З усяго набытку адна худая кароўка засталася ды конік-калека ды й то невядома, ці назаўсёды. А на двары паломаные жэрдкі валяюцца. Платы пераскіданы, папалены. Пад вуглямі ляжаць разьбітые вулейчыкі, дзе колісь пчолы гадаваліся. У садочку, што некалі бялеўся цьветам груш, яблынь і вішань, цяпер толькі пянчукі стаяць ды каржакаватые кусты. Вецер ня мае упынку, праздзімае ў кожную шчыліну, рве і зносіць з стрэх салому.

Гляньце на яго зямельку-кармілецьку. Ублутана яна калючым дротам, скопана рыштокамі. Заміж збожжа—паганые зёлкі ўпляліся. Цэлые абшары ляжаць нячэпаньмі. Пасекі зноў кустамі зарастаюць. Зямелька ня родзіць так, ускопаная старою, нямоцнаю сошкаю. Цяжкая праца надрывае жылы, але дае мала спору.

Гляньце на сямейку яго! Разбрылася яна па усеньнім вялікім сьвеце; ня мае дому прыпынку. Шукае шчасьця у чужых, але ніхто ня засьць яго.

А ты ж, гаспадар,—калі ты прачнешся? Калі ты з дзеткамі сваімі пачнеш будаваць новую гасподу, ладзіць гаспадарку? Калі пад роднаю стрэхаю весела як птушкі, защабечуць твае дзеткі? Калі песьня радасьці зьменіць іх сумные, тужлівые песьні?

Ці ты, гаспару, яшчэ ня выспаўся ці ў сьне хочаш заздаровіць сзае утомленые косьці? Не! Кожны праспаны дзянёк адбірае ў цябе новую сілу, кожная гадзіна дорага каштуе табе.

Ой, устань, устань,—пара вялікую працу пачынаць!

Г.

## МЕНСКАЕ ЖЫЦЬЦЕ.

**З прычын Новага Году**, чарговы нумар выйдзе у суботу, 3 га студня.

**Беларускае Набажэнство** адбываецца сягоньня ў Каплцы Дабрачыннасьці Фэліцыянская (Багадзельная) вуліца № 32.

**Зьезд сыяніцкіх арганізацыяў Беларусі** адчыніўся 30-га сьнежня а 6 ай гадзіне ў вечары ў народным доме сыяністаў. Прыбыло шмат дэлегатаў з розных месц Беларусі. Было шмат з тутэйшых дзеячоў сыянізму. Наагул заля была перапоўнена. Панавала гэбрайская мова.

Склад прэзыдыуму такі: Каплан, Хургін, Рудэнскі, Манусевіч, Стучынскі і Бэргэр.

Зьезд адбываўся пад старшынством Бэргэра.

Пасьля урачыстых прамоваў прадстаўнікаў розных арганізацыяў сыяністаў, д р Гурвіч чытаў даклад аб сучасным становішчы сыянізму. Пасьля пачаліся гарачые дэбатые, якіе цягнуліся да паловы адзінаццатай. Зьезд прадаўжаўся і ўвесь учарашні дзень. На зьезьдзе прысутным быў прадстаўнік улады Менск. Округу, п. Штэйнбок.

Гэты зьезд ёсьць падгатоўкай да вялікага зьезду сыяністаў у Базэлі, каторы мае адбыцца праз $1^1/_2$ месяца.

**У мястовым т-ве узаемнага страхаваньня ад агню**, ў зьвязку з агульнымі парункамі, праўленьне значна павялічыло сумы.

**У мястовай пажарнай камандзе**, з прычын браку грошай, зьменшылі штаты. Тым, якіе асталіся, так сама не акуратна плацяць пэнсію. Дзеля гэтай самай прычыны паменшаюцца штаты служачых і ў паліцыі.

**У цэнтрабелсаюзе** ад новага году уся рахунковасьць і перапіска будзе весьціся на беларускай мове.

Так-сама пачаты з сялянскімі коопэратывамі абмен солі на жыто. Чакаюць у хуткім часе прыбыцьця галянтарэйных тавараў для гораду.

**Другі шпіталь для пошасных** адчыняецца у Менску ў хуткім часе. Аб гэтым ужо хлапочуць перад упраўленьнем усходніх зямель.

Лік захварэўшых на тыфус і іншых штодня—50—70 чалавек.

**На біржы** учора і сягоньня за 1000 нямецкіх марак ужо даюць 2,100 польскіх марак, за 100 р. керанак—18 польскіх марак, за 100 р. цар.—152 польскіх марак.

### Беларускі тэатр.

У пятніцу 2 студня—„Страхі жыцьця“—драма ў 3 акт. Аляхновіча.

Прыгатаўляецца новая драма Галубка „Хцiўцы“.

У хуткім часе будзе пастаўлена опэрэта ў 3 акт. Аляхновіча „На Антокалі“ („Неспадзяванае шчасьце“).

*Рэдактар—Я. ЛЁСІК.*

*Выдавец — Часовы Беларускі Нацыянальны Камітэт.*



З дазв. вайсков. цэнзуры № 56, 31/XII.

Менск. Друкарня Інвалідау.